

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Haandbog i Verdens-Historien. Første Deel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Haandbog i Verdens-Historien. Første Deel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 636. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1833_518A_1-txt-shoot-idm34388/facsimile.pdf (tilgået 05. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

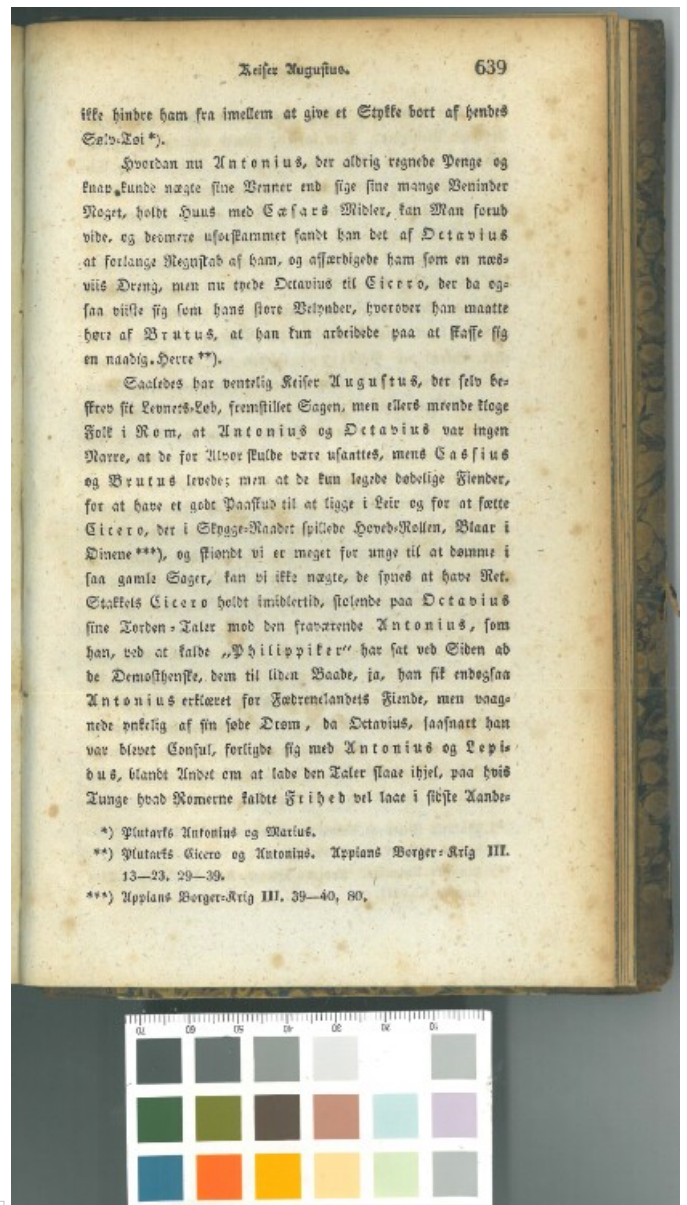
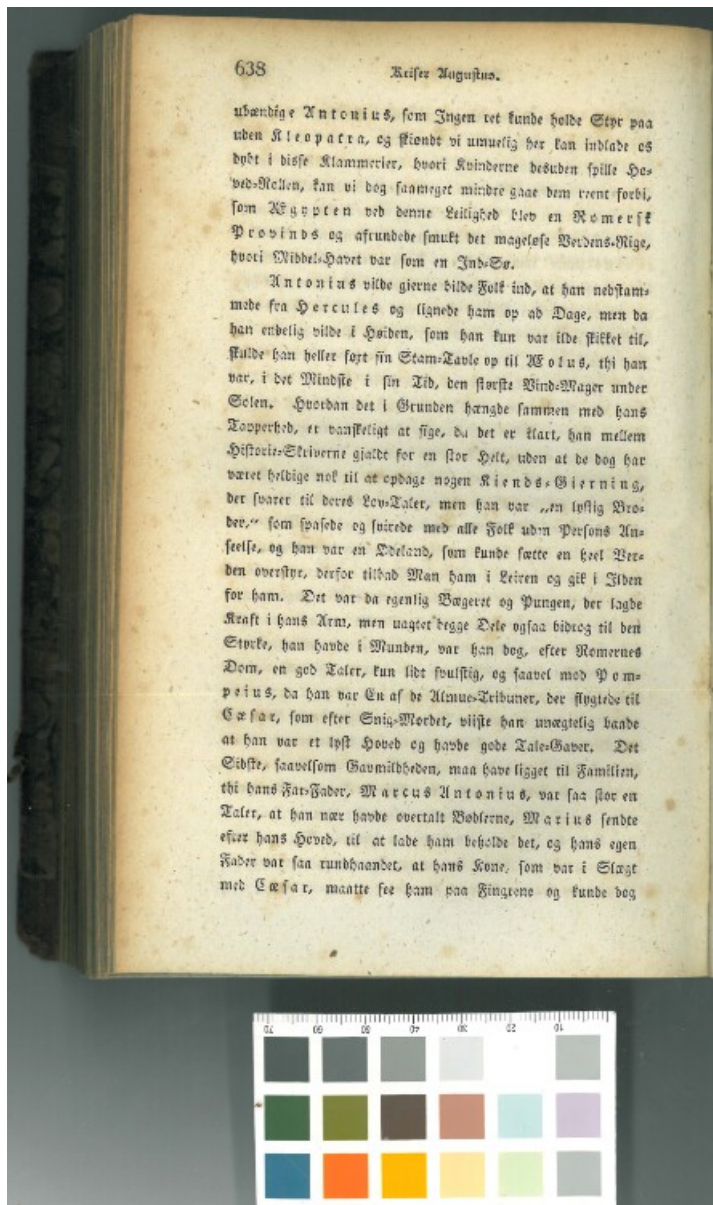
Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

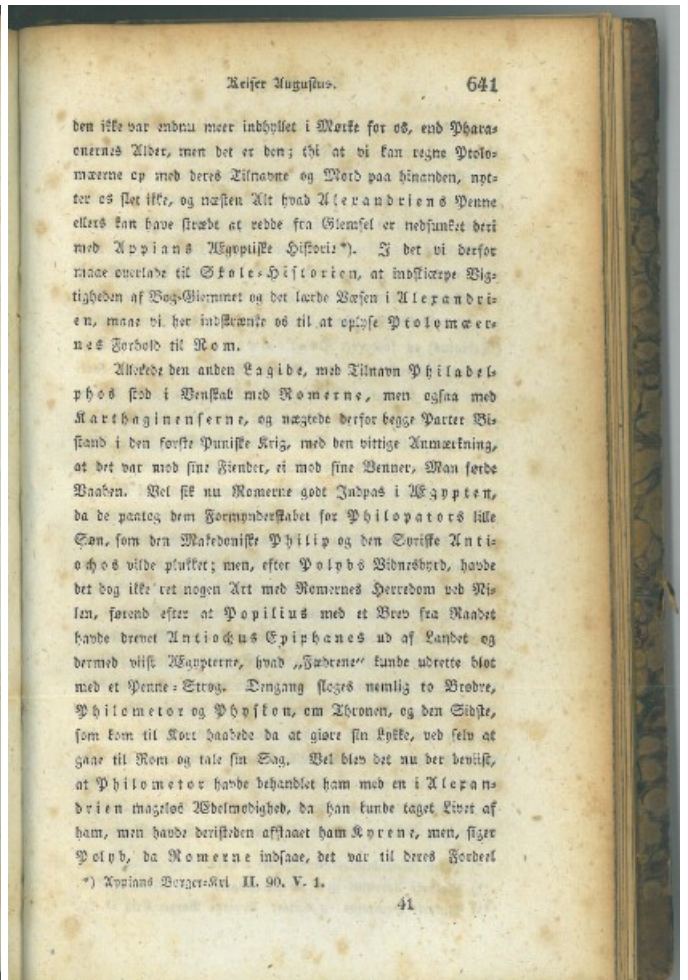
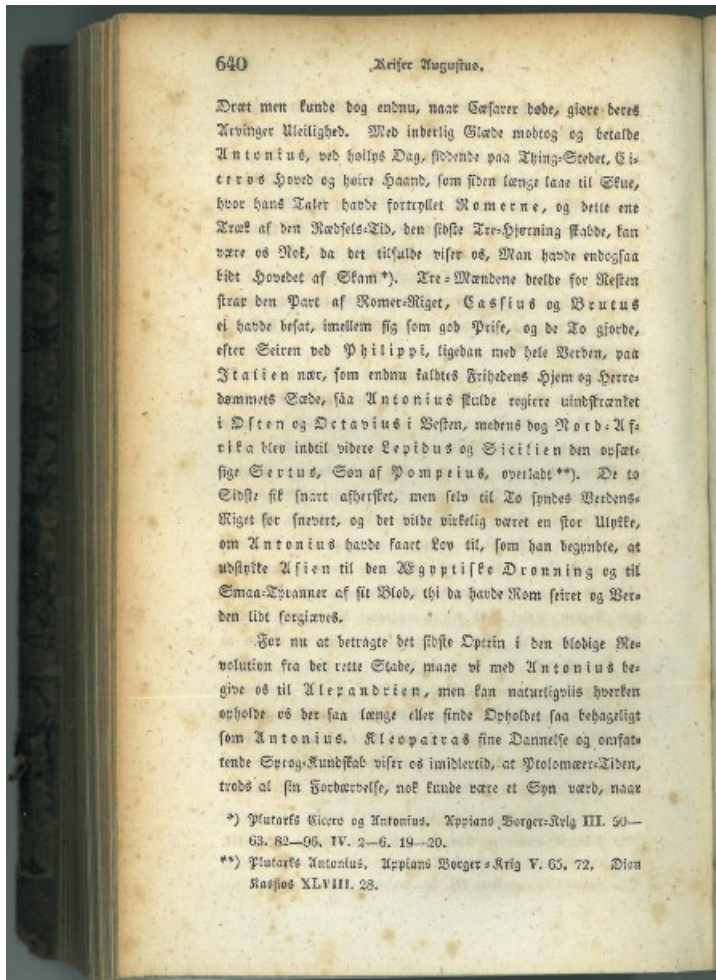
[Læs CC0-erklæringen](#)

Om denne Drem kan Man nu tænke hvad Man vil, Hør da Ingen endnu har fundet Spor deraf i Cicero's Skrifter, men at det slog mere lige til, end Man selv i Plutarchs Dage kunde vide, er en universals-historisk Kiends-Gierning, saa det er i alle Tilfælde en af de lykkelige Formodninger, Tiden har Raadsejlet, at den i alle Henseender lille Decavus skulde som Keiser Augustus komme til at spille en større Rolle i Verdens-Historien end baade Cæsar og alle de Store i Rom. Han var sedt under Cicero's Consulat*), altsaa i det mærkelige Aar da Pompeius tog Jerusalem og Catilina vilde gjort ved Rom, hvad Sylla truede med, og da Cæsar blev myrdet, saa Decavus og studerede i Apollonia, en dengang berømt Sted i Epirus (Albanien), hvorfra han dog temmelig snart kom til Rom og krævede Antonius, der havde alle Cæsars Efterladenskaber under Hænder, til Regnskab for sit Arve-Gods, som er det første om ikke det eneste Hoved-Stykke, Man veed af ham; thi er Forsigtighed en „Borgemejer-Dyd,“ da var Decavus alt i sine umyndige Aar moden til Consulatet, som han ogsaa virkelig, anbefalet af Cicero, opnaaede. Man hører derfor heller slet intet til hans Helte-Gierninger, enten ved Philippi, hvor han lykkeligvis ikke engang var i sin Veie, da Brutus' brod derind, eller ved Actium, men deris mod ser Man, han vidste godt at knytte sig baade af de Seire hans Trepper vandt, og af alle dem, Romerne havde vundet, og saadan en Høg General trængde baade Rom og hele Verden høilig til; thi Romulus' havde der nu været nok af, saa Tidens Aarv var en Numa den Anden, og en saadan Verdens Genius eller Martis-Sonnen (Mamertis-neren) var Decavus andenbar efter Sylla.

Dog, ser Decavus kunde det komme i No og glimre som Augustus, havde han mange Fortrædeligheder med den *) Plutarch's Cicero. Suetens Augustus.

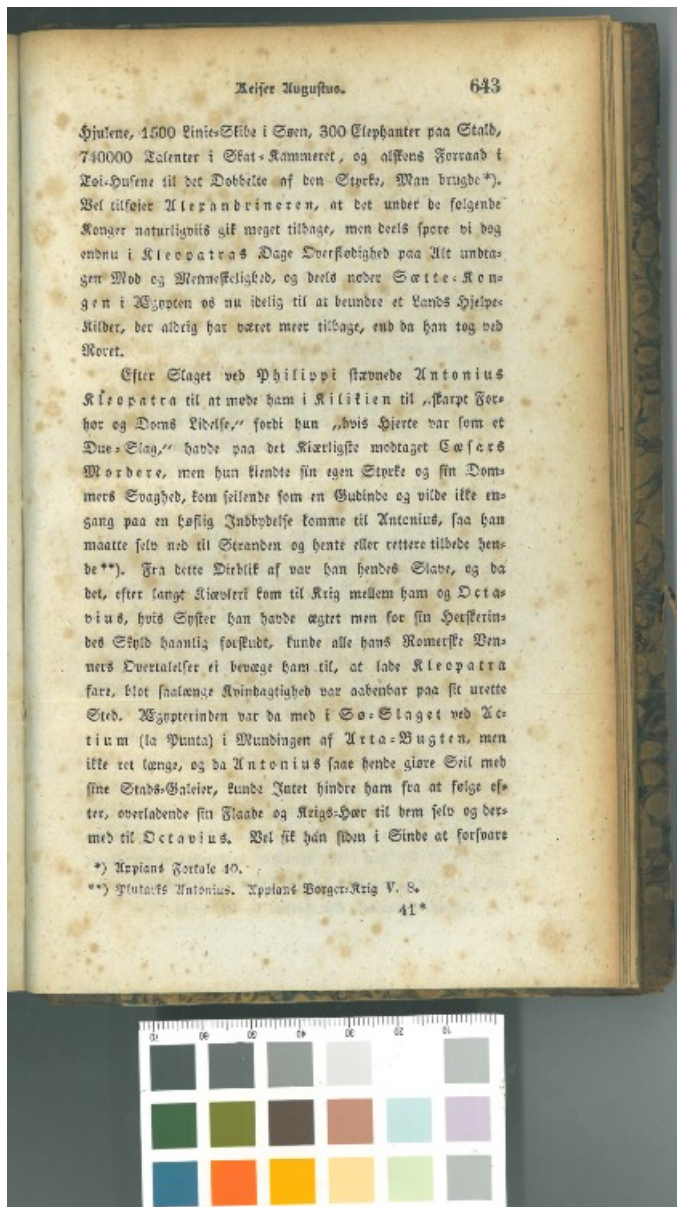
at et Rige blev rigtig best, som i gode Hænder let kunde være dem over Hovedet, saa brugde de deres gamle Kneb, tog Phylaken i Forbat og tildende ham Kypren, som han forlangde *). Herved havde Romerne da Haand i Hænde og Lagidern af begge Kion djarledes siden beskandig faaledes, at Wgypten vilde være et let Bytte, men Resolutionen forvirrede Tanke-Gangen, saa da Catoden Yngre, Man ved ikke under hvad Naakfud, tog Kypren i Besiddelse, førte En af Pompeis Stat-Holdere (Cabinus) en fordeseret Ptolomæos paa Thronen i Alexandria, iskebenfor at føre Kronen til Rom og derved forebølge videre forargelig Misbrug **). Desaarfag nærrede Pompeius efter Slaget ved Pharsal, det urimelige Haab at finde Beskyttelse hos en Søn af denne sin Sætt-Konge, som begang Laae tilfældts med sin Spster Kleopatra; men Pompeius blev naturligtvis fluffet og skændt han trak Cæsarefter sig til Alexandria, kom der dog endnu ingen Dredet i Tingene ved Nilen. Kleopatra vidste nemlig saaledes at indtage Cæsare, at naaget Alexandrinere gjorde sig saa nædsse, at han engang, for at unbgæe deres Paatrængenbed, maatte, ikke uden Fare, springe i Stranden, og naaget han ved en ordenlig Seier over Kongen, fik Spydflage-Net til Rigt, begik han dog den Svagbed at sætte „Skionheden“ paa Thronen, som derud blev dobbest tilkæerde ***). Dog siges det endfeds, at Hoved-Grunden, hvi han ikke gjorde Wgypten til Previds, var, at han søgte for, den Romerske Stat-Holder der vilde blive for mægtig, og det laadr sig here; thi Appian foreskter, han havde Sert paa Gvidt for, at da Philadelphos døde, var der i Wgypten 200000 Mand paa Benent, 40000 til Hest, 2000 Strids-Begne paa

*) Ptolomæus (Gesandtssabs-Bredsholter) CXIII.

***) Mutacks Antonius og Cato den Yngre.

***) Mutacks Pompeius og Cæsare, Appians Kærges-Krig II. 60.

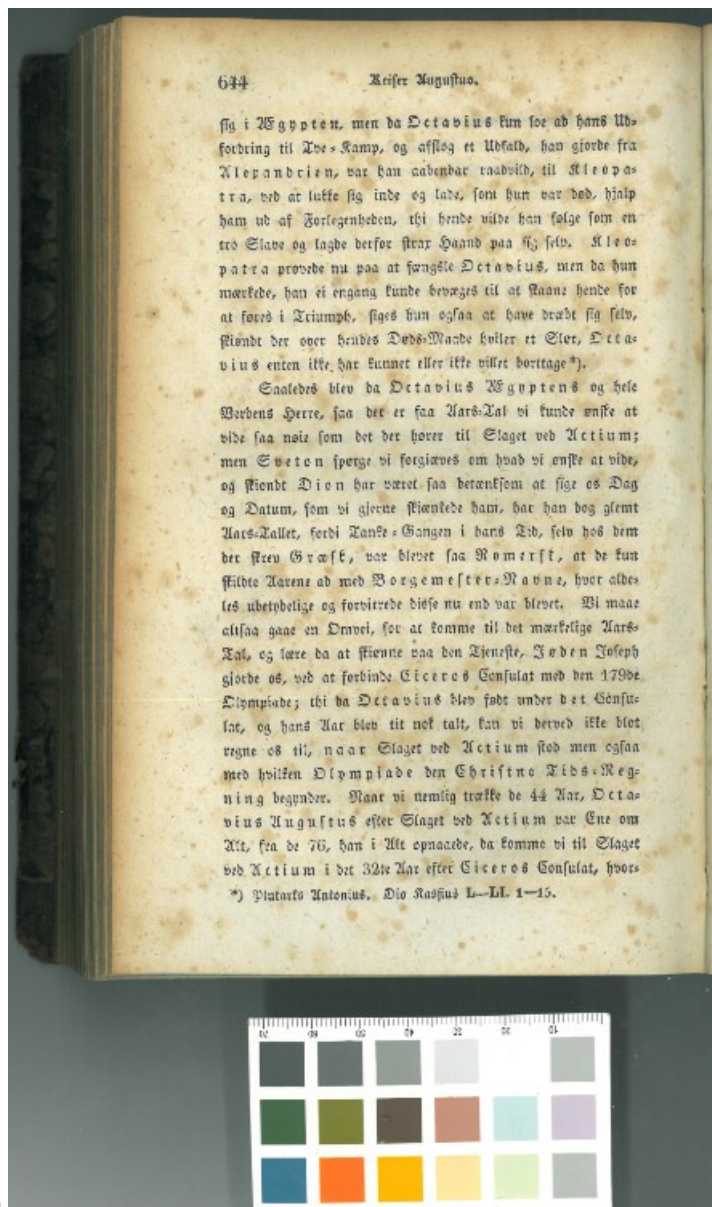

Hjalene, 1500 Linie-Skibe i Søen, 300 Elephanter paa Land, 740000 Talenter i Skat-Kammeret, og alffons Forraad i Lei-Huse til det Dobbelte af den Største, Man brugte*). Vel tilføjer Alexandrineren, at det under de følgende Konger naturligvis gik meget tilbage, men dets spore vi dog endnu i Kleopatras Dage Overfølighed paa Alt undtagen Mod og Mennefselighed, og dets nedre Sætte-Kongen i Egypten os nu idelig til at beundre et Lands Hjælps-Riikder, der aldrig har været mere tilbage, end da han tog ved Roret.

Efter Slaget ved Philippi strændte Antonius Kleopatra til at møde ham i Kilitien til „Stærke Bøer og Doms Udalse,“ fordi hun „hvis Hjerte var som et Due-Slag,“ havde paa det Kierligste modtaget Cæsars Børdere, men hun kendte sin egen Størke og sin Doms mers Svagbed, som seilende som en Gubinde og vilde ikke engang paa en løslig Indbydelse komme til Antonius, saa han maatte selv ud til Stranden og hente eller rettere tilbede hende**). Fra dette Ørblik af var han hendes Slave, og da det, efter langt Kløvet kom til Krig mellem ham og Octavius, hvis Søster han havde ægtet men for sin Hæfserindes Skid haanlig forskudt, kunde alle hans Romerske Væners Dværtaler ei bevæge ham til, at lade Kleopatra fare, blot saakænge Aindbagtighed var aabenbar paa sit urette Sted. Egypterinden var da med i Sø-Slaget ved Actium (la Punta) i Mundingen af Acto-Bugten, men ikke ret længe, og da Antonius saae hende giorc Sæl med sine Stads-Galeier, kunde Intet hindre ham fra at følge efter, overladende sin Flaade og Krigs-Hær til dem selv og dermed til Octavius. Vel fik han selv i Sinde at forsvare

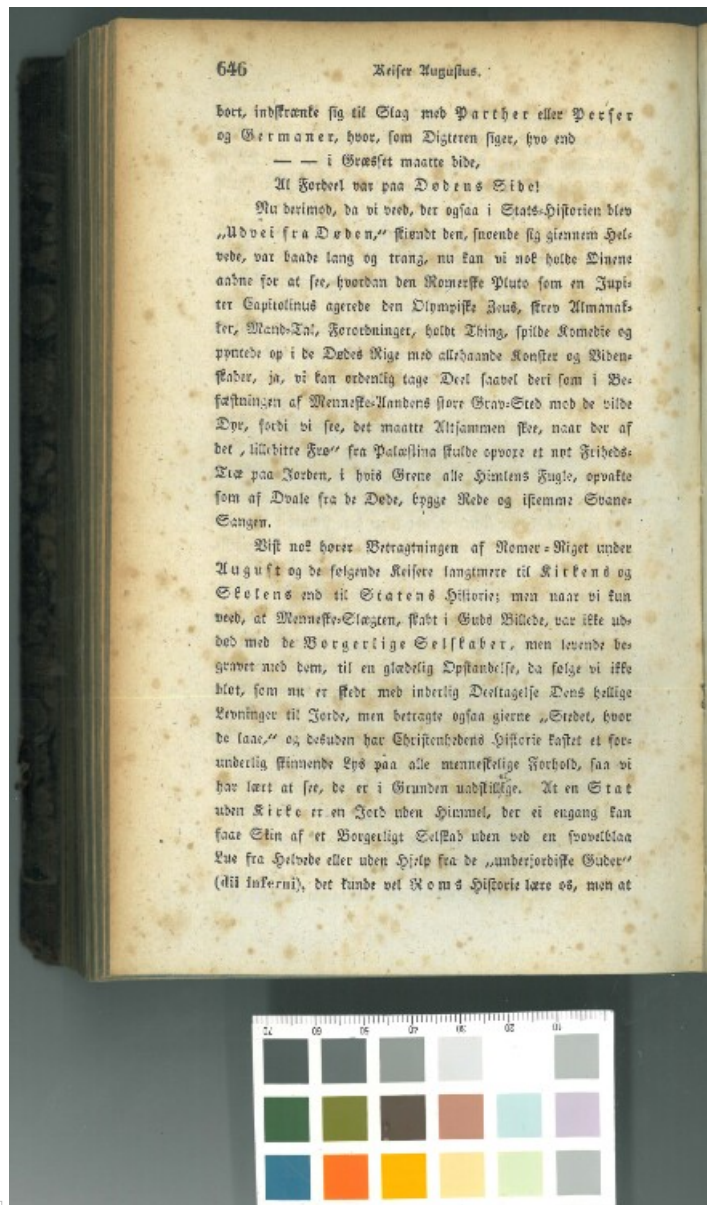
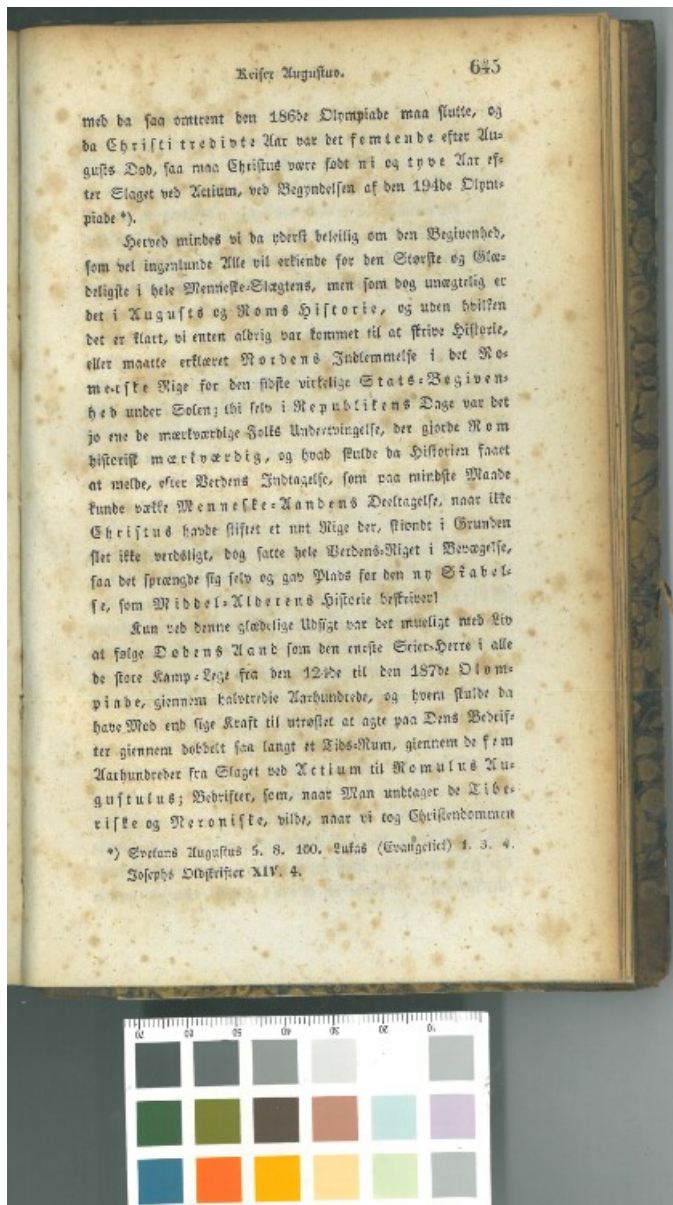
*) Apian's Fortæle 40.

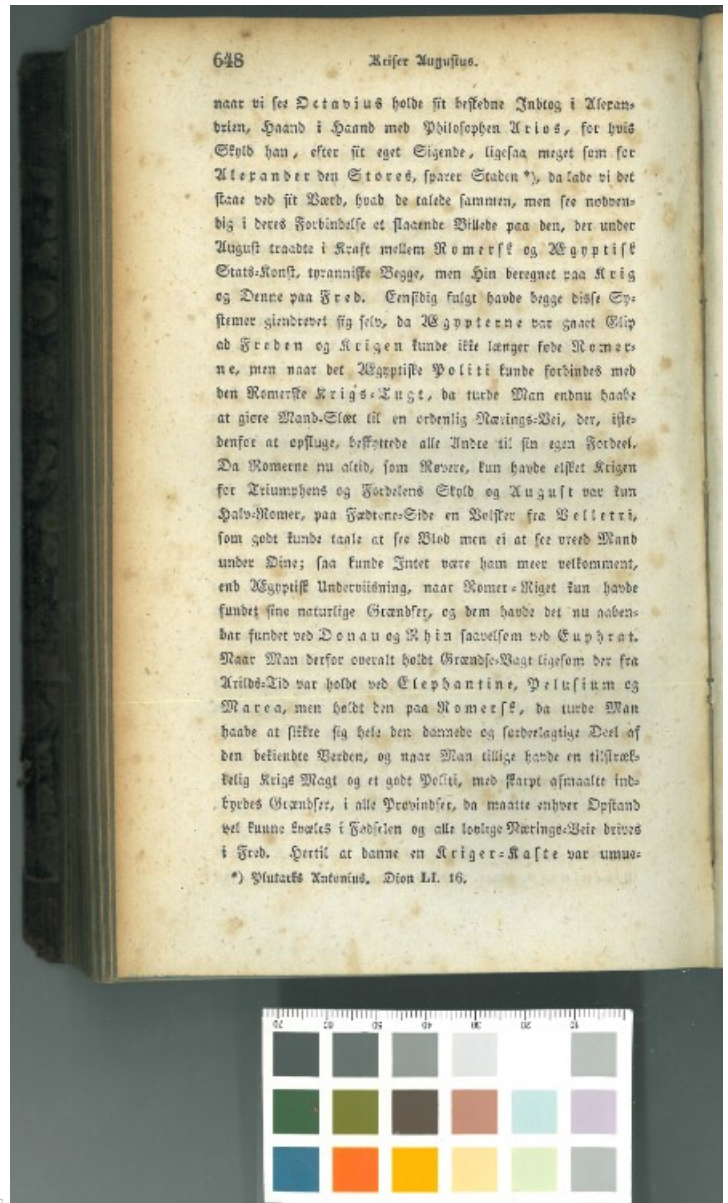
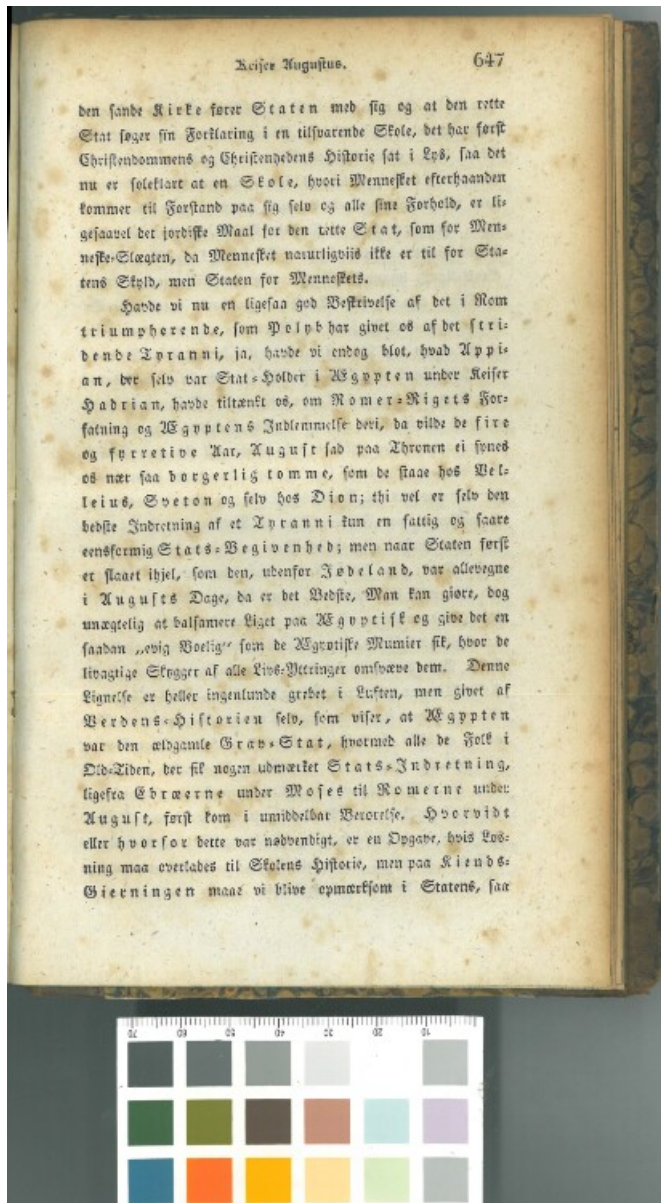
**) Plutarchs Antonius. Apian's Bøer-Krig V. 8.

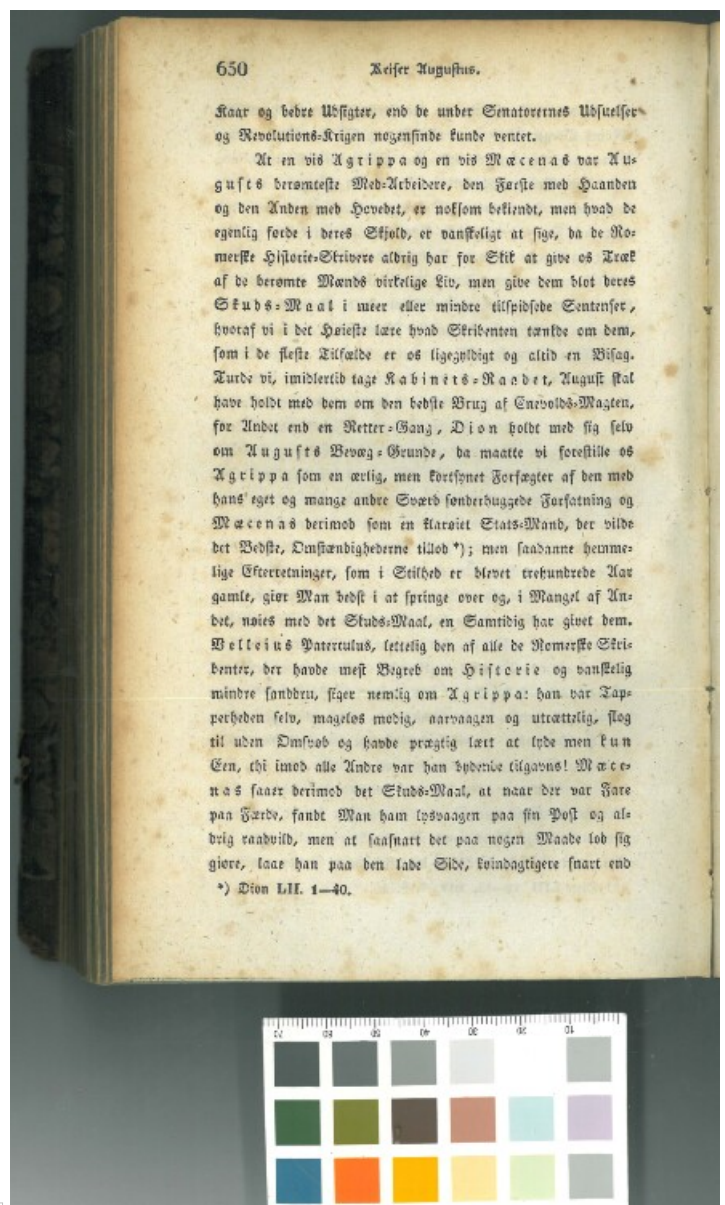
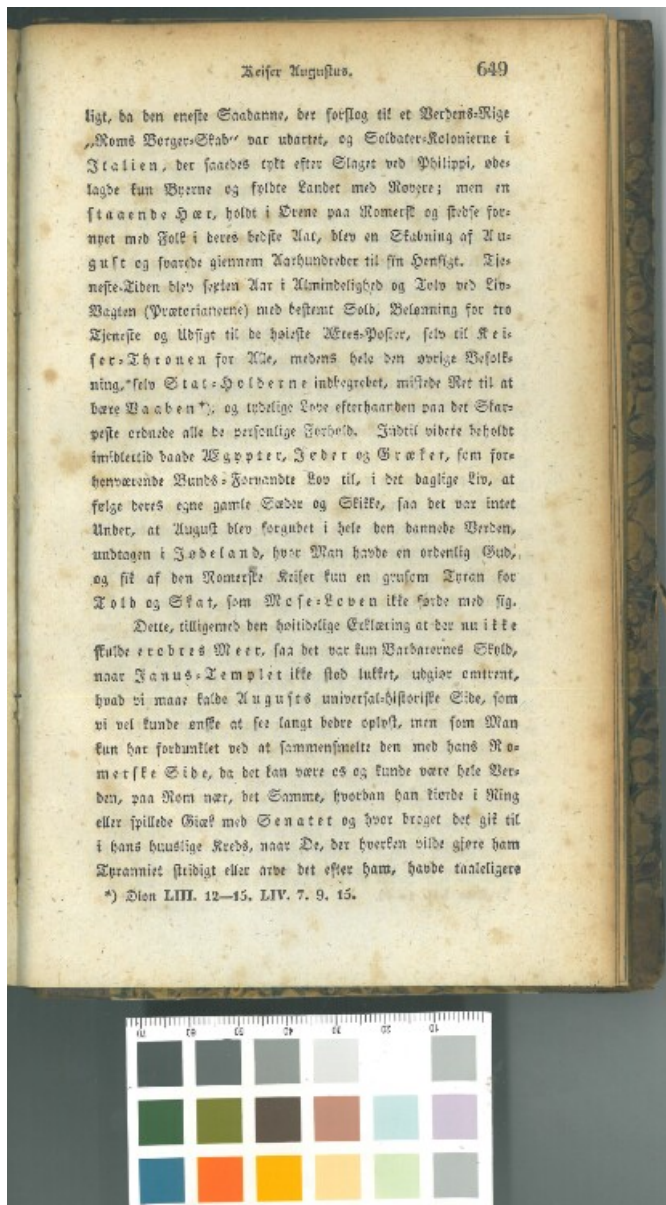

sig i Egypten, men da Octavius kun soe ad hans Udfordring til De-Kamp, og afslag et Udsald, han gjorde fra Alexandria, var han aabenbar raadsløst, til Kleopatra, ved at luffe sig inde og lade, som hun var ved, hjalp ham ud af Fortegenheden, thi hende vilde han selge som en trø Slave og lagde derfor stærk Haand paa sig selv. Kleopatra prøvede nu paa at fangste Octavius, men da hun mærkede, han ei engang kunde bevæges til at Raade hende for at forø i Triump, saes hun ogsaa at have drøbt sig selv, Riikder der eger kendes Døds-Maade kuller et Stør, Octavius enten ikke har kunnet eller ikke villet borttage*).

Saaledes blev da Octavius Egyptens og hele Verdens Herre, saa det er saa Lars-Tal vi kunde ønske at vide saa maa som det der høres til Slaget ved Actium; men Svæten spørge vi fortares om hvad vi ønske at vide, og Riikder Dion har været saa betænksom at siges os Dag og Datum, som vi giorde Riikder ham, har han dog glemte Lars-Tallet, fordi Lante-Gangen i hans Tid, selv hos dem der blev Græsk, var blevet saa Romersk, at de kun skilte Aarene ad med Børgemefters-Navne, hver aldes tes ubetydelige og forvirrede disse nu end var blevet. Vi maae altsaa gaae en Dværl, for at komme til det mærkelige Lars-Tal, og lære da at skienne vaa den Hæfse, Jøden Joseph gjorde os, ved at forbinde Ciceros Consulat med den 179de Olympiade; thi da Octavius blev født under det Consulat, og hans Aar blev tit nok talt, kan vi derved ikke blot regne os til, naar Slaget ved Actium stod men ogsaa med hvilken Olympiade den Christne Tids-Regning begynder. Naar vi nemlig trække de 44 Aar, Octavius Augustus efter Slaget ved Actium var Ene om Alt, fra de 76, kan i Alt opnaade, da komme vi til Slaget ved Actium i det 32de Aar efter Ciceros Consulat, hvorefter Plutarchs Antonius. Dio Cassius L-LL. 1-15.

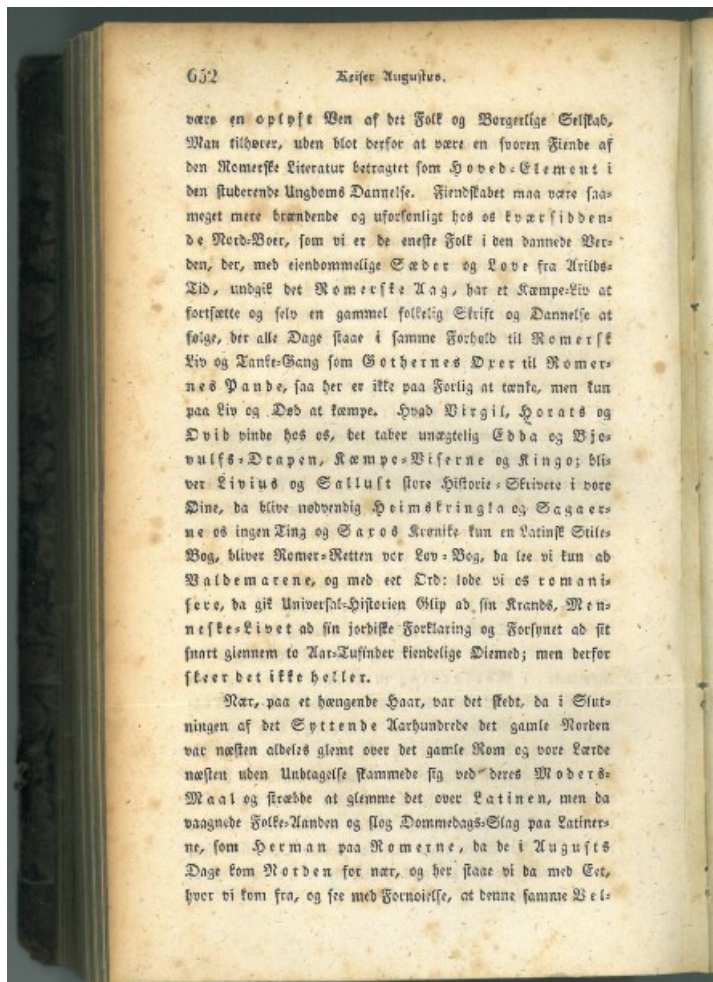

Kvinder selv, hvorfor August vel effede ham lige høit men agiede ham mindre end Agrippa^{*)}. Dog, stille de to Navne ad, kan Man sagtes, da Herat's har gjort Mæcenat's til et universal-historisk Navn paa alle dem, der smigres uforstødt at besonges som „høie Velenbere af Konster og Videnskabers“ og herved mindes vi om, at August's Dage gjennem mange Aarhundreder har båret Navn af „Literaturens og Samfundets guldne Tid,“ fordi det var i dem, ved Opnævning af Mæcen og ham, at blandt meget andet, Virgils, Horatius, Livs og Livii Messor-Bærter kom for Lyset. Hvervidt nu denne Stolt-Tradition er andet end en Gienfald af Romernes-alle Selskabs, det høier vist nok ret egentlig til Skolens Historie; men da de Latinske Bøger ved, gjennem tre Aarhundreder, at pleies og forgudes i alle de nye Føds Stater, har havt en magels Indflydelse paa vor Betragtning af Alt, sølgelig ogsaa af Føds og Stat, kan vi, besværes, heller ikke her forbigaa dem med Læusched. Hvad Lov Livius og i det Hest de Romerske Historie-Skrivere videnskabelig fortjener, har vi alt til Derskøbighed set deraf at selv i Rom's Historie er Grækerne vore Hjemmels-Mænd, men hvad der især har viret forbærelig, er at de Latinske Messor-Sigter, paa „Satiren, Dulle og Drifts-Visen“ nær, stod selv i deres Hjem-Stavn, som en Efterligning af det Fremmede, i Modfættning til Føds-Livet, og, som en dybt forbæret, boerlig forstærret Tids Føds, i Modfættning til Alt hvad der i det virkelige Liv skal være Mennesket og Borgeren helligt og dyrebart. Den hittede, men naturlige Føds af den Romerske Literaturens Føds var derfor det Attende Aarhundredes vantro Dødsning, theatrelle Dannelsen og politiske Næst til alle Sider, hvorved de Gotiske Stater trued med den samme Dødsning, som alt har truffet de Romanske, saa det er nu umueligt at

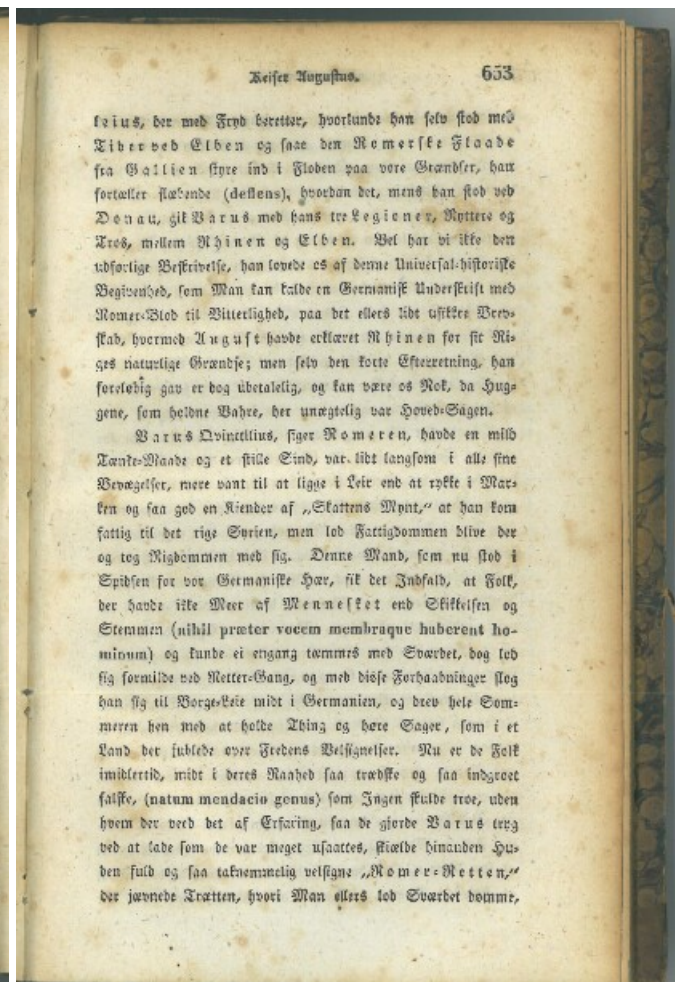
*) Valerius II.

værs en optøst Ven af det Folk og Borgerske Selskab, Man tilhører, uden blot derfor at være en sooren Fiende af den Romerske Literatur betragtet som Hoved-Element i den fluderende Ungdoms Dannelse. Fiendskabet maa være saameget mere brændende og usforsonligt hos os Lyærsiddende Nord-Boer, som vi er de eneste Folk i den dannede Verden, der, med ejendommelige Sæder og Love fra Aarhundred, undgik det Romerske Jæg, har et Kampeliv at fortsætte og selv en gammel folkelig Skitse og Dannelse at følge, der alle Dage staae i samme Forhold til Romersk Liv og Tante-Gang som Gøtternes Dret til Romernes Pandes, saa her er ikke paa Forlig at tænke, men kun paa Liv og Død at kæmpe. Hvad Virgil, Horats og Dvid vinde hos os, det taber usægtelig Edda og Vjovulfs-Drapan, Kampes-Viserne og Ringo; hvis ver Livius og Sallust flere Historie-Skildere i vore Dine, da blive nødvendig Heimskringla og Sogaerne os ingen Ting og Sars Skenike kun en Latin Skiles Bog, bliver Romer-Retten vor Lov-Bog, da se vi kun ad Waldemarene, og med eet Ord: lode vi os romansere, da gik Universal-Historien Slip ad sin Krands, Meneskes-Livet ad sin forbiste Forklaring og Korfjnet ad sit snart glennem to Kar-Tusinder fiendelige Diemed; men derfor fkeer det ikke heller.

Næ, paa et hængende Haar, var det skedt, da i Slutningen af det Syttende Aarhundrede det gamle Norden var næsten aldeles glemt over det gamle Rom og vore Lærde næsten uden Undtagelse flammede sig ved deres Moders-Maal og stræbte at glemme det over Latinen, men da vaagne de Folks-Aanden og slog Dommedags-Slag paa Latinerne, som Herman paa Romerne, da de i Augusts Dage kom Norden for nær, og her staae vi da med Et, hvor vi kom fra, og se med Fornøiselse, at denne samme Li-

lius, der med Jærd bestrebt, hvortiluds han selv stod med Liber ved Elben og saae den Romerske Flaade fra Gallien styre ind i Floden paa vore Grændser, han fortæller flakende (dellens), hvordan det, mens han stod ved Donau, gik Varus med hans tre Legioner, Ritters og Tros, mellem Rhinen og Elben. Det har vi ikke den ubforlige Beskrivelse, han lovede os af denne Universal-historiske Begivenhed, som Man kan kalde en Germanisk Underkist med Romer-Blod til Bitterlighed, paa det ellers lide usikkeres Verds-Flad, hvormed Augustus havde erklæret Rhinen for sit Rigets naturlige Grænde; men selv den korte Efterretning, han fortællig gav er dog ubtællig, og kan være os Nøt, da Hugen, som holdne Wahre, der usægtelig var Hoved-Sagen.

Varus Divitiellus, fjer Keiseren, havde en mild Tante-Moede og et stille Sind, var lidt langsom i alle sine Bevægelser, mere vant til at ligge i Leir end at rykke i Marsk og saa god en Kiender af „Skattens Mont“, at han kom fattig til det rige Syrien, men lod Kattigdommen blive der og tog Rigdommen med sig. Denne Mand, som nu stod i Epibsen for vor Germaniske Hær, til det Udsald, at Folk, der havde lide Meer af Menesket end Skilleisen og Stemma: (nihil præter vocem membraque habuerent hominum) og kunde ei engang tømres med Sværdet, dog led sig fornilde ved Metter-Gang, og med disse Forhaadninger slog han sig til Vorge-Læie midt i Germanien, og blev hele Sommeren hen med at helde Thing og høre Sager, som i et Land der fulde avre Fredens Beskjæftelse. Nu er de Folk imidlertid, midt i deres Naahed saa trædffe og saa indgroet satte, (natum mendacio genus) som Ingen flulde troe, uden hvem der ved det af Erfaring, saa de gjorde Varus treg ved at lode som de var meget usattes, flakke hinanden Huden fuld og saa taknemmelig velsigne „Romerske Retten“, der jærvede Tratten, hvori Man ellers led Sværdet boimte,

og formiddele saaledes de raue og grumme Sæder. Medens nu Varus reent glædede, han var i Germanien, og drømde sig paa Domus-Stolen i Rom, greb Arminius (Hermand) Leiligheden til Udaad, og denne Unger-Svend, sig i mere Houdings Sen, var en Kamp af en Karl, og Pokker til Barbar, letnem og hurtig af Vægeb, Ber og Flamme, saa Dinene spillede i Hovedet paa ham, og han havde fulgt med os paa held det forrige Tog, vundet Romersk Borgerskab og Nidder-Slag! Han stemplede nu, først med Saa og saa med Kler, fik dem overdrift om, at Man kunde saar Vigt med Romænes og faldtatte Tid og Tids for Skitum-Strøket, som rigtig nok blev robet af Segest, en fornem Mand af samme Hæst, der var os tro, men kun forgyldes, thi Varus kunde sige ikke troe, Man vilde lenne ham saa ilde for al hans Gæd. Han fik ikke heller ret længe Tid til at betænke sig, for Ulykken faldt, den Staske der tændes Romerne udenlands, siden Crasus faldt paa det Parthiske Tog. Na, maa Man ikke nok græde: den ypperste Romerske Keiser-Hær i Sværd-Slag, i Mandstugt og Erfarenhed faldt der bestæret som et Hjør for Anserrens Dorffhed, Hiendens Leeløshed og Sværmens Urtfærdighed, fandt ei engang, indhemmet af Stone, Morabser og Raahed, Leilighed til at kæmpe som den vilde, men maatte lade sig slagte af en Hiende, den altid havde slaget som Hæ (more pecudam trucidaverat) og kun levet Liv i af Maade. Dog, Hiend Anserren fattedes Mod til at sæge, havde han det dog til at døe og faldt, efter sin Faders og Farsaders Exempel paa sit eget Sværd, men Ceionius, som overgav sig med Resten, var en Ustædig, som heller vilde falde paa Nettes-Strøbet end paa Vals-Pladsen, og Legaten Volunius, ellers en fædelig, fittelig Mand, gav et liget Exempel ved med Røtteriet at søge Rhinen, som han dog ikke naaede men fik den Straf at faldes i Slugten. Afprensas endelig, som ogsaa var

Legat hos sin Norderbrøder Varus, spidte Man det Vidensbyrd, at han ved sin Riikhed og Forsigtighed reddede to Legioner, men Somme vil rigtig nok sige, han var ikke saa god ved de Døde som ved de Levende, men pypredede sine salme Stal-Brødre, for han forled dem*).

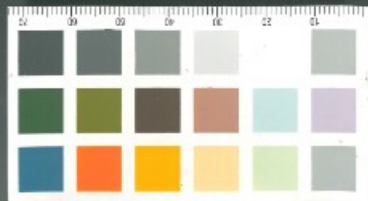
Saadvidt Romæne, hvem jeg ikke vilde formeente paa sin Viis at fortælle den eneste universals-historiske Begivenhed i Old-Tiden, en Romer, saavidt jeg veed, er den bedste Hjemmel ser, og Læseren vil sikkert være enig med mig om, at vi aldrig ved en bedre Leilighed kunde erindres om, hvad Romerne vilde gjort med Tydskerne og os, hvis de havde saaret Nægten, og hvad der er vor Pligt at gjøre ved dem, da de er døde og vi er levende, nemlig hvad Afprensas gjorde: slendte fra dem hvad de har rovet og overlade Resten til Havne og Krager!

Auguste skal være blevet saa fortvivlet, da han fik Vidende om Nederlaget, at han led Panden mod Væggen og steg: Varus! hid med mine Legioner; men det røret os ikke, saameget mindre, som vi veed, han var en Skuespillete, der gik med dørløse Stoe, fordi han selv fandt, han var for lav, og skal, da han 76 Aar gammel, gik ud af Verden, have spillet sig, spurgt om han ikke havde spillet sin Rolle godt og godt de Tilstæderende slappe**). Hvad der er sandt deraf, blive Romænes Sag, som fortælle os det om deres forgubede Keiser, os er det Nok, at det var i deres Smag, saavel som et andet mærkværdigt Træk, der vist er opdigtet: at først sæde August en Sphinx i sit Signet, saa en Alexander den Stores og saa sit eget Billede, der blev det Hæst døde hos ham og hans Eftermand***).

*) Vitellius II.

***) Suetons Augustus 23, 73, 79, 99.

****) Suetons Augustus 50.

og hvad han var som Romer, Romernes og som Herfær fortjener han det Eder-Værd, han ønskede: at han modtog Rom af Keiser og efterlod det i *Marcus*, thi dette Udfagn vil vi med *Dion* anvende ikke paa *Julius* i Rom men paa *Verdens-Riget*).

Det Juliske Huus.

Plutarch fortæller, at da *Alexander* den Store var død, sammensværede den *Atheniensiske* *Kaler Demades* hans Krigs-Hær med *Anten Polyphe*m, da han havde mistet sit eneste Dyr**) og det lader sig ikke blot anvende paa *Prætorianerne* efter *Augustus* Død, men gjælder tillige alle *Volks-Mænd* selv, naar de indbilde sig at deres *Staat-Handsker* kan gaae i *Arv* som et *ordenligt* *Ervt*, da de; *Guad* der kun udtrykker „den *Stærkes* *Met*“ ei give *Strælinger* mindre *Met*, men gøre dem kun *latterlige*. Saadan en *blind* *Polyphe*m var *imidlertid* endog *Alexander*, saa det var intet *Under*, at *August* kunde indbilde sig, *Man* ei engang behøvede at være *meget* kun at *regnes* i *Slægt* med ham, for at have *Arvs-Met* til hele *Verden*, og virkelig blev ikke blot *han* *Caesar* *Libe*r hans *Efter-Mand*, men det saakaldte *Juliske* *Huus* forblev over et *halvt* *Arhundrede* i *Besiddelse* af *Kriser-Magten*. Herover skulde *Man* da heller forandre sig, end *evne* at det *si* *værd* *længere*; thi det er *aakensbar* *Roms* *gamle* *Adel*, *rangfuld* *men* *ubruget*, der, ved at *besidde* *Arvs-Magten*, *stræber* at *besidde* den *egentlige* *Krigs-Hær* for *sin* *naturlige* *Met* til at *raade* for *Krigs-Væstet*. Disse *indsmuglede* *Imperatoerer*, som, paa *Libe*r nær, *hverken* *havde* *lært* at *lyde* eller at *lyde*, var *imidlertid* en *stor* *Plage* for *Rom* og er det *endnu* for *Historie-Skrivere*, især fordi *Romere* har *havt* *andereledes* *Med* og *Greb*

*) *Dion* *LVI*. 30.

**) *Plutarch* *Galla*.

